

ไปลามาไหว้

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ถาม-ตอบ ปัญหารธรรม วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

หลวงพ่อก : เขาถามเรื่อง “มันคืออะไร” สงสัยเด็ก

ถาม : กราบหลวงพ่อก กระผมนั่งสมาธิกับแม่ทุกวัน พ่อกพูดตามที่แม่บอก พอไปได้สักพักมันจะมีอะไรหมุนอยู่ที่หัวข้างซ้าย หมุนไปเรื่อยๆ มันก็ไม่หยุด มันคืออะไรครับ หลวงพ่อกช่วยอธิบายหน่อยได้ไหมครับ และเรื่องการใช้ชีวิต ผมนี้เกี่ยวกับการที่ได้เรียนแห่งหนึ่ง มีแต่เรื่อง มีแต่คนมาหาเรื่องให้ น่าเบื่อมากครับ หลวงพ่อก ผมอยากใช้ชีวิตแบบไม่มีเรื่อง

ตอบ : นี่คำถามเนาะ อันหนึ่งคือว่าเขาภาวนากับแม่ แม่สอนให้ภาวนา นั่งภาวนากับแม่ เห็นไหม แล้วมันมีอะไรไม่รู้หมุนในหัว หมุนในหัว มันหมุนของมันไปเรื่อยๆ มันไม่หยุด มันคืออะไรครับ

เวลานั่งภาวนาไป มันอยู่ที่อำนาจวาสนาของคน ถ้าอำนาจวาสนาของคนนะ มันจะมีอุปสรรคของมันไปเรื่อย มีอุปสรรคเล็กๆ น้อยๆ มีอุปสรรคมาก ถ้าไม่มีอุปสรรค มันก็มีแต่ความลึกลับสงสัยอยู่แล้ว เพราะคนเรายังไม่เคยปฏิบัติ เวลาคนเราไม่เคยปฏิบัติ มันจะเกิดความสงสัย มันจะเกิดความลังเล ทำไปแล้วมันจับต้นชนปลายไม่ได้ มันจะสับสนมาก

แต่ถ้ามันมีพื้นฐานนะ มีครูบาอาจารย์วางหลักการให้เนาะ เวลาเราจะหัดภาวนา เราวางใจให้หมด แล้วเวลามันมีศรัทธามีความเชื่อ คือมันมีเป้าหมาย มันมีเป้าหมาย จิตมันมีที่เกาะ จิตมีที่เกาะ มันเกาะสิ่งใดสิ่งหนึ่ง มันก็เอาสิ่งนั้นเป็นเป้าหมาย เรากำหนดพุทโธ หรือใช้กำหนดลมหายใจ แล้วมีศรัทธา แต่ถ้าศรัทธาของเรา เราจับต้นชนปลายไม่ได้ เราจะภาวนาเพื่ออะไร เราภาวนาแล้วเราจะได้อะไร

เวลาภาวนาเนี่ย มันภาวนาไปเพราะภาวนากับแม่ เมื่อนำพาไป เราก็ภาวนาไป พอภาวนาไป เห็นไหม มันเกิดความสงสัย มันเกิดอึดอัดตันใจทั้งนั้น แล้วมันเกิดอาการต่อต้าน

เกิดอะไรต่างๆ นี่มันเป็นจิตวิทยาเขาที่รู้ได้ แต่ถ้าเรามีศรัทธามีความเชื่อของเรา เราจะภาวนาเพื่อบุญกุศลของเรา

“บุญกุศลมันคืออะไรละ”

บุญกุศล เห็นไหม เรายังภาวนา เราปฏิบัติเพื่อบูชาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หายใจเข้านึกพุท หายใจออกนึกโฮ เป็นคำพูดของหลวงปู่ฝั้น ว่าคนเราเกิดมาแล้วไม่หายใจทิ้งเปล่าๆ โดยธรรมชาติคนเกิดมาต้องมีลมหายใจ แต่ลมหายใจไม่ขาดสติ ถ้ามีสติขึ้นมา ลมหายใจเข้านึกพุท ลมหายใจออกนึกโฮ มันเกิดอานาปานสติ เกิดอานาปานสติเพราะอะไร เพราะจิตมันกำหนด ถ้าจิตกำหนด จิตมันก็ไม่เร่ร่อน

ถ้ามันหายใจเข้านึกพุท หายใจออกนึกโฮ มีสติกำกับ เห็นไหม จิตมันก็เป็นอานาปานสติ ถ้าเรากำหนดพุทโฮๆ เป็นพุทธานุสติ สติระลึกถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พุทธานุสติ ถ้าเป็นสติด้วย แล้วกำหนดถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วย เพราะจิตนี้เป็นนามธรรม ทางโลกบอกจับต้องไม่ได้ จิตเป็นนามธรรมจับต้องไม่ได้ แต่เวลาเรามาหัดภาวนาของเรา เราจะจับต้อง เราจะจับต้อง เราจะเข้าไปสงบสู่จิตของเรา เราจะไปรู้จักจิตของเรา เรามีสติมีปัญญา เราจะพาจิตของเราให้ฝึกหัดทำงาน

ถ้าจิตทำงาน จิตทำงานคือจิตวิปัสสนา เวลาเกิดปัญญา ปัญญาคือหัดให้จิตทำงาน จิตทำงานมันก็จะฟอกตัวของมันเอง มันจะสำรอกสิ่งที่เป็นอวิชชา คือเป็นไปกับหัวใจออกไป สิ่งที่เป็นอวิชชานะ สิ่งที่เป็นความไม่รู้มันเป็นพญามาร เป็นครอบครัวของมาร มันสิงสถิตอยู่ที่ใจ แต่เราไม่เคยเห็นใจของเรา ถ้าเราไม่เคยเห็นใจของเรา เราจะสำรอกคายมันออกด้วยวิธีการใด

พอเราเห็นใจของเราแล้ว เราจะสำรอกไปด้วยมรรค ด้วยมรรคด้วยผล ด้วยคำริชชอบงานชอบ เพียรชอบ ด้วยความชอบธรรม ด้วยความชอบธรรม เราก็ต้องทำของเราให้เป็นจริงขึ้นมา ถ้ามันยังไม่เป็นจริงขึ้นมา เห็นไหม ก็ฝึกหัด ฝึกหัดโดยพื้นฐาน เห็นไหม โดยพื้นฐานคนเรา เห็นไหม

เขาบอกว่า “เขานั่งภาวนากับแม่ แม่ภาวนาพุทโฮทุกวันเลย

เด็ก เห็นไหม เราหัดกำหนดพุทโธ หัดกำหนดอานาปานสติ หัดกำหนดฝึกหัดสติ มีสติ มั่นกับพุทโธได้ มั่นกับอานาปานสติได้ เพราะมีสติ พอมีสติสัมปชัญญะมันก็จะระลึกถึงตัว ระลึกถึง ตัวตนของเรา ระลึกถึง เห็นไหม เรามีสติสัมปชัญญะ เราควบคุมตัวเราได้ เราจะไปทำสิ่งใด เรา จะไปเรียน เราจะไปศึกษาสิ่งใด เพราะเรามีสติ คนมีสติทำอะไรมันก็จะสมบูรณ์

แต่ถ้ามันขาดสติ เห็นไหม ทำอะไร กระทำไปโดยสักแต่ว่า ทำไปโดยสัญชาตญาณ ทำ ไปอย่างนั้นนะ มันไม่เข้าใจ ไม่มีสิ่งใดชัดเจน

ฉะนั้น ฝึกหัดสติมันเป็นประโยชน์อยู่แล้วละ ฝึกหัดสติ ที่นี้พอฝึกหัดสติไป ถ้าอย่างที่ว่า เนี่ย เราอารมณ์บทบาท เพราะเราต้องการให้เห็นว่า จิตมันคือ จิตมันดิบๆ ของที่มันดิบๆ เขาต้อง ทำให้มันสุข ถ้าทำให้มันสุขขึ้นมามันจะเป็นอาหาร ถ้าเป็นอาหารมันจะมีรสชาติ มันจะมี คุณภาพ มันดีทุกอย่างเลย จิตของคนมันยังดิบ เห็นไหม ดิบๆ ดุสิ ดูที่เขากินอาหารดิบๆ ของ มันดิบๆ ไง

ที่นี้ของมันดิบๆ ว่ามันจะไม่เป็นประโยชน์มันก็เป็น เพราะมันเป็นชีวิตของเรา แต่มันเป็น โดยอาหารดิบๆ ในของดิบๆ มันเป็นของพวกสัตว์นรกแล้ว มันล่ำเป็นอาหารของมัน มันก็กิเลส ตัณหาความทะยานอยากล่าหัวใจของเรา โดนมันล่า โดนมันจุดกระชากลากไปไ้ แต่ เราจะทำของเราให้หัวใจของเราสุข ทำของเราให้หัวใจมันดี ถ้าหัวใจเราดีเราก็ปฏิบัติ ของเรา

ฉะนั้น สิ่งที่ว่า “เวลาปฏิบัติไปแล้ว มันรู้สึกว่ามีอะไรหม่นอยู่หัวข้างซ้าย”

ถ้าเรายังสงสัย เรายังต้องการรู้ เห็นไหม อาการหม่นนั้นมันก็จะรุนแรงขึ้น แต่ถ้าเราตั้ง สติของเราไว้ละ กลับมาที่พุทโธ กลับมาที่สติ อยู่กับพุทโธ พออยู่กับพุทโธ จิตมันมารู้พุทโธ พุทธานุสติ อาการข้างเคียงมันจะเบาบางลงไปเอง แต่ถ้าเราไปสนใจว่าไอ้สิ่งที่มันหม่นๆ ความรู้สึกในหัวนี้มันคืออะไร เราก็จะไปค้นคว้ามัน ไปหามันนะ ไอ้อาการนั้นมันก็จะชัดเจนขึ้น ชัดเจนขึ้น เพราะเราไปหาตัวเอง ใจที่นี้หาตัวเอง แล้วมันเป็นอะไรละ

ดูสิ เวลาอุณหภูมิของอากาศมันเปลี่ยนแปลงของมันไป เพราะอะไร เพราะมันมีความ ร้อนของมัน ก็เปลี่ยนแปลงไปของมันใช่ไหม ไฉนก็เหมือนกัน อาการที่หม่นๆ อยู่มันเป็นอะไรละ

เป็นอาการ อาการที่มันเกิดขึ้นก็ได้ มันเกิดขึ้น ดูลิ เวลาเรานั่งอยู่ เรานึกถึงว่าเราคนที่ไหน มันอาการคันก็จะเกิดขึ้น แต่ถ้าเราปล่อยวางมัน เราไม่รับรู้มัน อาการคันก็หายไป

นี่ก็เหมือนกัน อาการที่หมุนๆ มันเกิดมาจากอะไรละ มันเกิดมานะ กิเลสมันเอามาล่อก็ได้ มันสร้างแบบว่าวิตกกังวล หรือเราสงสัยสิ่งใด แล้วเรายังอยากต้องการรู้เข้าไป มันอาศัยสิ่งนั้นล่อไป อาการหมุนๆ มันมีเพราะอะไร มีเพราะความรู้สึก เรารู้สึก รับรู้ ความรับรู้ของเรา เรารับรู้เพราะว่ามันจะไม่มี มันก็มีเฉพาะคนที่รับรู้ คนที่นั่งภาวนาอยู่นะ แล้วเมื่อนั่งอยู่ข้างๆ เขามีอาการหมุนๆ อยู่ด้วยไหมละ เขาก็ไม่มี เพราะเขากับเราคนละคน

นี่ก็เหมือนกัน อาการที่มันหมุนๆ ขึ้นมา เห็นไหม ยิ่งไปรับรู้มากมันก็จะชัดเจนขึ้นมา แต่เรากลับมาพุทโธชัดๆ ของเรา เรากลับมาพุทโธของเรา เราปล่อยวาง เราไม่ต้องการรับรู้ มันจะมีอยู่หรือไม่อยู่ เราไม่ต้องการรับรู้ แล้วพอมันปล่อยวางไปแล้ว มันไม่จำเป็นจะต้องไปค้นคว้า ต้องไปค้นหามัน ถ้าเราพุทโธ จิตมันละเอียดได้ จิตมันปล่อยวางได้ เราไม่จำเป็นต้องไปรื้อค้นไปหา มันไม่จำเป็น แต่ถ้ามันฝังใจ มันฝังใจ เห็นไหม แผ่นเสียงตกร่อง มันฝังใจ พอเดี๋ยวมันก็เป็นอีก เป็นอีกนั่นคืออะไร

เขาบอกว่า “ไอ้ที่หมุนๆ มันคืออะไร”

คือกิเลส คือมาร มารเอามาล่อลวงเรา มันเอามาล่อลวงความเพียรของเรา เราตั้งใจจะทำความเพียรของเรา เรากำหนดพุทโธ เราใช้ปัญญาอบรมสมาธิ เราต้องการความสงบของเรา ความสงบอันนี้เป็นกุศล เป็นบุญกุศล ทำเพื่ออำนาจวาสนา ทำเพื่อหัวใจของเราให้มันเข้มแข็ง หัวใจของเรา ถ้าเรากำหนดพุทโธ ใช้ปัญญาอบรมสมาธิ ถ้ามันเป็นสมาธิได้ เห็นไหม จิตใจเราเข้มแข็ง มันมีอุดมการณ์

แต่นี้พอเราจะทำความดี ไอ้สิ่งที่มาล่อๆ เพราะพญามาร พญามารมันคืออะไร พญามารคือความไม่รู้แจ้งในใจของเรา พอไม่รู้แจ้งในใจของเรา เห็นไหม มันก็สร้างสิ่งล่อลวงให้เราจิตมันออกนอกถื่นนอกทาง ให้อยากรู้ ให้อยากค้นคว้า ให้อยากรู้ก็ส่งออก ถ้าอยากรู้อยากอะไร พอมันส่งออกไปจากจิตแล้ว เห็นไหม นี่คือผลงานของมันไง

อวิชชามันล่อ แล้วเราเองเราไม่เข้าใจ เราก็ไปสนใจแต่ไอ้ที่หมุนๆ อยู่ในหัว แต่ไม่ได้สนใจพุทธานุสติเลย ไม่ได้สนใจพุทโธชัดๆ เลย เพราะเราท่องพุทโธมานานแล้ว แต่ไอ้หมุนๆ มันน่าสนใจ แต่พุทโธไม่น่าสนใจเลย แต่ถ้าเรากำหนดพุทโธชัดๆ พุทโธของเราไปเรื่อยนะ ถ้ามันชัดเจน เห็นไหม จิตรับรู้พุทธานุสติด้วยความเชื่อมั่น ด้วยความเต็มไม้เต็มมือ อาการหมุนๆ จะไม่มี อาการหมุนๆ มันหายไปเอง

ไฉนนี้สักแต่ว่าพุทโธ สักแต่ว่า เราก็พุทโธๆ อยู่ “ไอ้หมุนๆ นั้นมันคืออะไร มันคืออะไร”

คือมันส่งออกไปหาแล้วความรู้สึกนี้มันไปอยู่ที่หมุนๆ นั้นแล้ว แล้วก็หมุนๆ มันคืออะไร หมุนๆ มันคืออะไร ไอ้หมุนๆ ยิ่งชัดเจนขึ้นเรื่อยๆ ไอ้พุทโธนั้นก็ทำแต่ผิวเผิน แล้วเลยทำเป็นสองทาง สามทางไป

วาง ไอ้พุทโธมันคืออะไร คืออาการของกิเลสมันเอามาล่อ กิเลสมันต้องการให้เราผิดพลาด กิเลสมันต้องการให้เราไม่ได้เห็นสัจจะความจริง ให้จิตนี้อยู่ในอำนาจของมัน นี่คือกิเลสใจ

ฉะนั้น คำถามต่อไปบอกว่า “เรื่องการใช้ชีวิตของผมที่เปื้อน เปื้อนที่จะไปโรงเรียน มีแต่คนมาหาเรื่อง มันน่าเบื่อมาก”

เวลามีคนมาหาเรื่อง เราก็มีสติปัญญาเนาะ ถึงจะเป็นเด็กหรือเป็นผู้ใหญ่ก็แล้วแต่ ใครจะมาหาเรื่อง เราก็ต้องหาทางหลบหลีกเอา ไม่เราก็ต้องแจ้งครูบอกครูไป เพราะว่าธรรมดาสังคม เราหลีกเลี่ยงจากคนไม่ได้ ในเมื่อเราจะต้องเข้าสังคมใช้ไหม เราก็เป็นคนคนหนึ่งใช้ไหม ถ้าไปโรงเรียน ไปโรงเรียนเราใช้ชีวิตของเรา มีเพื่อนมีฝูงเราก็หลบหลีกเอา มันแบบว่าทั้งๆ ที่ว่าเราไม่ได้ทำอะไรเขา รถเราขับไปบนถนน อยู่ดีๆ รถมาชนเราเอง รถเขาขับมาด้วยความประมาทด้วยความที่เขาหลับใน เขาจะมาชนรถเรา

ไฉนนี้ก็เหมือนกัน เราว่าเราไปเรียนหนังสือ เราก็เป็นคนดีคนหนึ่ง ในสังคมนั้นเรามองแล้วเรามองด้วยสายตา คนที่เขาเห็นว่าเราเป็นคนที่ไม่ยุ่งกับใคร เขาก็เห็นว่าเราเป็นคนดีคนหนึ่ง ไอ้คนที่เขาเห็นแล้วว่าเราเป็นคนดีเกินไป เขาไม่พอใจ นี่มันเรื่องของความเห็นของคน ถ้าเรื่องความเห็นของคน เราก็ต้องคัดเลือกของเราเอง เราไม่หนีจากจุดยืนของเราไป

นี่นั่งสมาธิกับแม่ อยู่กับแม่ เห็นไหม เรามีพ่อแม่เป็นที่พัก มีพ่อแม่ให้ชีวิตนี้มา พ่อแม่หวัง หวังให้เราเรียนหนังสือ เรียนหนังสือแล้วเพื่อเราจะได้มีวิชาความรู้ เพื่อได้ใช้เป็นวิชาชีพต่อไปข้างหน้า ถ้าเราเรียนหนังสือไป เราทำชีวิตของเราให้มันราบรื่นไป พ่อแม่ก็สบายใจ พ่อแม่ก็หวังจะส่งเราให้ไปถึงฝั่ง

ฉะนั้น เวลาเราจะไปถึงฝั่ง เราไปในแม่น้ำนั้น มันจะมีอุปสรรคหมด มีอุปสรรคนะ เราจะพาเรือของเราข้ามฝั่งไปได้อย่างไร พาเรือของเราให้ไปถึงจุดหมายอย่างไร

ดูสิ ก็มีเพื่อนมีฝูงในโรงเรียนเขาคอยมาหาเรื่องต่างๆ เราจะมาเรียนหนังสือ เราไม่ได้มาหาเรื่องกับใคร เราจะมาเรียนหนังสือ ต้องการความรู้ ต้องการความรู้เราก็ชวนขวายเป็นเรียนของเรา ถ้าที่ไหนเขามีกิจกรรมสิ่งใด ถ้าจะร่วมมือได้เราก็ร่วมมือไปกับเขา ถ้าเราไปรังเกียจเขา เราไปแยกจากเขา แยกแยกจากเขา เขาก็พังเค็ง แต่เราก็ไม่ทำตัวเราจนเสียหายมากเกินไป

สังคมมันเป็นแบบนี้ สังคมเป็นแบบนี้มันจะเอาแต่สิ่งที่เราพอใจอย่างเดียวมันไม่มีเพราะอะไร เพราะเราจะต้องอยู่กับคน เราจะต้องอยู่กับคน ถ้าโตไปแล้วเราก็ยังต้องอยู่กับคน ยิ่งจะไปทำงาน ต้องยิ่งเจอคนไปตลอด ถ้าเจอคนไปตลอด เราจะศึกษาเขา แม่พานั่งสมาธิ นั่งสมาธิเรากำหนดพุทโธของเรา มนุษย์เป็นอย่างนี้ มนุษย์มีกายกับใจ หัวใจมันยุ่งเหยิงนัก เขาก็ยุ่งเหยิงของเขาเหมือนกัน

แต่ถ้าเขายุ่งเหยิงของเขา เขาพยายามจะลบไม่ให้มันเด่นชัดออกมา จุดด้อย จุดเด่น เขาก็ปิดจุดด้อยของเขา เขาจะพยายามโชว์จุดเด่นของเขา เด็กๆ เป็นอย่างนี้ ต้องการให้คนยอมรับ ต้องการให้คนนับถือ มันจะโชว์จุดเด่นของเขาออกมา ใจของเราเนะ เราภาวนาของเรา เราดูหัวใจของเรา ใจยุ่งๆ เขาก็ยุ่งเหมือนกัน เขาก็ยุ่งเหมือนกัน ถ้าเขายุ่งเหมือนกัน เรารักษาใจของเรา เห็นไหม

หลวงตาท่านสอนว่า “เราจะทำคุณงามความดีอะไร ใครจะทำชั่ว ทำเลวทำทรมานมันเรื่องของเขา เรื่องของเขาๆ”

มันเป็นเรื่องของเขา เห็นไหม มีแต่เขาเข้ามาหาเรื่อง มันน่าเบื่อ มีแต่เขาเข้ามาหาเรื่อง แต่เราไม่หาเรื่องกับใคร เราไม่หาเรื่องกับใคร แล้วเราก็ดูแลหัวใจของเรา เราพยายามทำตัวของเราให้กลมกลืน ให้กลมกลืน อย่าให้มันแปลกแยกจากสังคม อย่าให้มันแปลกแยกจนเกินไปนัก

แต่เราก็ทำคุณงามความดีของเรา เห็นไหม ผังตัวเราอยู่ในสังคม เราจะหนีมนุษย์ไม่ได้หรอก มนุษย์เราหนีไม่ได้ เราต้องอยู่กับมนุษย์ ถ้าเราอยู่กับมนุษย์ เห็นไหม โลกนี้เป็นแบบนี้ ธรรมชาติเก่าแก่นะ ไม่มีธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามันก็มีของมันอยู่แล้ว มีลามก เลื่อมลามก มียศ เลื่อมยศ สรรเสริญนินทา โลกธรรม ๘ เป็นธรรมชาติเก่าแก่

ถ้าธรรมชาติเก่าแก่มันเกิดจากไหนล่ะ ในทางการเมืองนะ คนสองคนขึ้นไปก็เป็นการเมืองนะ คนสองคนขึ้นไปมันก็มีการแข่งขันแล้ว คนสองคนขึ้นไปมันก็มีความคิดแตกแยกแล้ว

ทีนี้เราไปโรงเรียนมันน่าเบื่อ เพราะแบบว่า คนเราถ้ามันมีบาร์มีนะ มันคิดแต่เรื่องดี ๆ มันไปเจอสภาพแบบนั้นมันก็รับไม่ได้ ถ้ารับไม่ได้ รับไม่ได้เราก็ต้องขยันหมั่นเพียร เรียนให้จบซะ เรียนให้จบ เรียนแล้วไป

นี่พูดถึงมันก็เป็นภาระของพ่อแม่เนาะ พ่อแม่จะส่งเสียให้เรียนจบถึงฝั่งก็ไม่ธรรมดาเนาะ ฉะนั้น ค่อย ๆ หาทางออก ค่อย ๆ หาทางออก เห็นไหม **มีสติมีปัญญามันมีทางออกทั้งนั้นนะ ปัญหาทุกปัญหา แก้ไขด้วยปัญญาของมนุษย์ ปัญหาเขามีไว้ให้แก้ไข** แต่เป็นปัญหาชีวิตใจ ชีวิตของเรา เราจะต้องมีการศึกษา เราจะต้องมีความรู้ เราขยันหมั่นเพียรเพื่อความรู้ของเรา เราต้องพยายามรักษา มีโอกาสศึกษาเราต้องศึกษา ศึกษาให้ได้ ศึกษาให้จบ

นี่พูดถึงปัญหาที่ว่า มันคืออะไร มันคืออะไร ๑. แม่พาทานแล้วมันมีสิ่งใดอยู่ในหัว หมุน ๆ นั้นนะ เราพยายามพุทโธชัด ๆ ไว้ พุทโธชัด ๆ ไว้ สิ่งนั้นเป็นอาการของจิต อาการที่มันเกิดขึ้น ถ้าเป็นทางนักปฏิบัติเขาเรียกว่าพวกกิเลส พวกมารมันมาล่อมาลวงให้เราออกนอกถนนอกทาง

“๒. ชีวิตประจำวันน่าเบื่อ ไปโรงเรียนแล้วยิ่งน่าเบื่อใหญ่เลย

เพราะเราเป็นคนใจ เป็นคนเราก็พยายามรักษาของเรา เพื่อความรู้ของเรา อันนี้ปัญหาข้อที่ ๑.

ถาม : เรื่อง “การรับศีล ลาศีล”

กราบหลวงพ่ोज้าคะ สงสัยเรื่องการรับศีลกับพระ แล้วต้องลาศีลกับพระองค์เดิมหรือไม่ จ้าคะ

ตอบ : อันนี้มันเป็นประเพณีวัฒนธรรม เป็นประเพณีวัฒนธรรมในการรักษาศิลปะในการรับศิลป์ ศิลปะ ในการรับศิลป์ ศิลปะ มันเป็นวัฒนธรรม มันเป็นประเพณีวัฒนธรรมในท้องถิ่น ถ้าเป็นท้องถิ่น ตอนนี้โลกมันเจริญ พอโลกเจริญสังคมมันกว้างขวาง นี่กว้างขวาง แต่ละพื้นถิ่นก็ทำไม่เหมือนกัน ทางภาคเหนือเขามีความเชื่อไปอย่างหนึ่ง ทางภาคใต้ก็มีความเชื่อไปอย่างหนึ่ง ทางภาคกลางก็มีความเชื่อไปอย่างหนึ่ง

ถ้าความเชื่อ ความเชื่อคืออะไร คือเวลานักขัตฤกษ์ เวลาเขามีประเพณีการทำบุญ พิธีกรรมมันจะแตกต่างกันบ้าง คลาดเคลื่อนกันบ้าง ฉะนั้น เวลาการรับศิลป์ โดยพิธีกรรมเขาก็รับศิลป์ เห็นไหม รับศิลป์ ถ้ารับศิลป์แล้ว เวลาเขาลาศิลป์ เขาลาของเขา

ฉะนั้น “เวลาได้รับศิลป์แล้วต้องลาศิลป์กับพระองค์นั้นหรือไม่ ต้องพระองค์เดิมหรือไม่”

ไอ้เนี่ยมันเป็นเรื่องที่ว่า มันในแต่ละพื้นที่ หรือที่ความเชื่อของเขา แต่เราได้รับศิลป์แล้วเรารับตลอดไป เวลาเราลา เราก็ลาของเขา ไอ้เนี่ยพูดถึงรับศิลป์นะ เราพูดถึงเรื่องศิลป์ปอຍ เวลาเรื่องศิลป์เห็นไหม อารยธรรมศิลป์ อารยธรรมศิลป์ ศิลปะเกิดจากการอารยธรรม ศิลปะเกิดจากการวิวัฒนาการ ศิลปะเกิดจากนั้นนะ

ฉะนั้น เวลาเราได้รับศิลป์ รับศิลป์เป็นประเพณีเราก็รับ แต่ถ้าเราไม่ได้ไปวัดไปวา มันไม่มี เราก็วิวัฒนาการขึ้นมา คือตั้งใจก็เป็นศิลป์แล้วละ ถ้าตั้งใจเราเป็นศิลป์ เรากำหนดไว้ เวลาคนเขาขอศิลป์ ๘ เวลาพระเจ้าให้ศิลป์ ๒๔ ชั่วโมง เวลาเขาได้รับศิลป์ภายใน ๑ วัน ภายใน ๗ วัน เวลาได้รับศิลป์มันก็บอกถึงเวลานั้น เวลาถึงแล้วก็จบ แต่ถ้าเราประพฤติปฏิบัติ เราวิวัฒนาการตลอดเลย แล้วเราจะมีศิลป์ตลอดไป ถ้าเรามีศิลป์ตลอดไป เราก็ทำของเราตลอดไป เพื่อควบคุมตัวเราเอง เพราะมันมีศิลป์มันเป็นคุณงามความดีทั้งนั้นนะ

ฉะนั้น “จะต้องลาไปกับพระองค์เดิมไหม”

ถ้าลาแล้วเราจะทำตามความพอใจเราใช้ไหม พอเราลาศิลป์แล้ว เออ! ศิลปะของไว้นั้นเราจะทำสิ่งใดก็ได้ ศิลปะคือความปกติของใจ ศิลปะคือความให้เป็นคนดีใจ ถ้าศิลป์ให้เป็นคนดี เราได้รับของเรา ถ้าไม่รับของเรา เราวิวัฒนาการของเรา

ฉะนั้น เวลาพระกรรมฐาน ครูบาอาจารย์ที่ฝึกหัดกันมา เห็นไหม เวลาให้ศีลท่านก็ให้ เพราะให้มันเป็นเวลาเกิดวินัยกรรม เวลาเกิดประเพณี ถึงเวลาเขาขอศีล เขาให้ศีลตามนั้นไป

แต่ถ้าครูบาอาจารย์ที่ท่านเป็นแบบอย่าง ท่านบอกศีลมันมีอยู่แล้ว ศีลมันมีอยู่ในตัวเรา อยู่แล้ว มันมีอยู่แล้ว ใช้นั้นมันเป็นแค่พิธีกรรม เวลาไปขอศีล ขอศีล ไปขอ แล้วพระก็ให้ พระให้ เวลาเป็นพยานเท่านั้น เป็นพยาน แล้วเวลาเราขอศีล เวลาเราท่องศีล คนที่ท่องไม่ได้ต้องฝึกหัดท่องก่อน อย่างนั้นเราท่องขึ้นมามันเป็นศีลใหม่ เวลาเขาฝึกหัดเขาท่องหนังสือ ใช้นั้นก็เป็นท่องหนังสือ

ฉะนั้น เขาบอกว่า คำถามมันก็ถามมา “สงสัยเรื่องการรับศีลกับพระ ต้องลาศีลกับพระองค์เดิมหรือไม่”

แล้วถ้ามันไม่ลาองค์เดิม ศีลมันคือว่าเราไม่ได้ลาศีล ศีลจะผูกมัดเราไปใช่ไหม นี่ ความคิดของเราไง ความคิดของเราเพราะเรามีมุมมองอย่างนี้ เรามีความคิดอย่างนี้ เรามีความสงสัยอย่างนี้ เราก็เลยคิดว่าจะทำแบบนี้ แต่เวลาที่เขากำหนดเขาทำเป็นประเพณี ถ้าเราศึกษาเขา ศึกษาที่การกระทำของพื้นที่วัฒนธรรมของเขา เขาทำอย่างไร แล้วเราเข้าใจแล้วนะ มันเป็นวัฒนธรรมของพื้นที่

น่าชื่นชมเขา วัฒนธรรมประเพณีมันของดีๆ ทั้งนั้น มันเป็นของดีๆ เราดีๆ เราต้องเข้าใจความหมายเขาทำเพื่ออะไร เขาทำให้เขามีเป้าหมายอะไร เขาทำเพื่ออะไร ทำแล้วเขาได้อะไร นี่ ความเชื่อของเขา แต่เรามีความเชื่ออย่างนี้ เรามองเห็นแล้วมันก็แปลกๆ

แต่ถ้าเป็นกรรมฐานเรา เห็นไหม กรรมฐานวิริตฺตเอาเลย ศีลมันมีของมันโดยปกติอยู่แล้ว เพียงแต่ว่า เวลาอย่างตอนนี้อยู่บ้านศีล ๕ หมู่บ้านศีล ๕ ศีล ๕ มันเป็นสมบัติพื้นฐานของชาวพุทธ เวลาเป็นชาวพุทธ ชาวพุทธเรา เราระลึกถึงพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ เรามีแก้วสารพัดนึก ศีล ๕ มันมีโดยสันดาน แต่เขาก็ต้องมีโครงการ มีการกระทำ เพื่ออะไร

เพื่อกระตุ้น เพื่อกระตุ้นให้คนตื่นตัว ไปกระตุ้น กระตุ้นขึ้นมาไง ทั้งๆ ที่เรามีของเราดั้งเดิมกันอยู่แล้ว เพราะเราเป็นชาวพุทธ เรามีศีลของเราอยู่แล้ว เรามีความเชื่อของเราอยู่แล้ว

แต่ความเชื่อแล้วมันก็ทำตัวกัน เห็นไหม คุณสิ หมู่บ้านใดมีแต่การทะเลาะเบาะแว้ง มีแต่การผิดศีลผิดธรรมทั้งนั้นนะ ก็กระตุ้นขึ้นมา กระตุ้นขึ้นมา กระตุ้นขึ้นมาให้คนตื่นตัว

แต่พอเรามีศรัทธามีความเชื่อ เราประพฤติปฏิบัติเป็นลูกศิษย์กรรมฐาน ลูกศิษย์พระปามันมีของมันอยู่ มันมีของมันอยู่ คุณสิ เวลากรณีอย่างนี้ เวลาความเชื่อของสังคมชาวอุบลฯ เห็นไหม เวลาประพฤติปฏิบัติ ขอให้ธรรมมาสถิตที่ตา ขอให้ธรรมมาสถิตที่ใจ ต้องสวดทีหนึ่ง ๓ ชั่วโมง ๔ ชั่วโมง

แต่เวลาครูบาอาจารย์เราบอกว่า ให้ระลึกพุทโธเลย ให้ฝึกหัดเลย ให้ทำเลย เรากำหนดภาวนาดีกว่า เรากำหนดภาวนามันมีโอกาสได้อีก ๓ - ๔ ชั่วโมง ที่เราไปสวดมนต์ขอเอา ขอเอา ขอเสร็จแล้วเราค่อยมาภาวนา มันเป็นความเชื่ออันหนึ่ง แต่เวลาแก้ไขมันต้องแก้ไขนานนะ

ฉะนั้น เขาถามว่า “ถ้าขอศีลกับพระองค์นั้น ต้องลาศีลกับพระองค์เดิมหรือไม่”

ไม่ เราถือศีลแล้ว เพราะเรากำหนด เขากลัวว่าจะต้องถือศีลตลอดไป เวลาเขาถือศีลอุโบสถ ภายใน ๒๔ ชั่วโมง กลัวมันจะเลยด้วย เรากำหนดตั้งแต่เริ่มต้นไม่ว่าเราจะถือ ๒๔ ชั่วโมง เวลามาวัดบอกว่าจะมาปฏิบัติ ๗ วัน ก็อาราธนาศีล ๗ วัน แต่ถ้า ๗ วัน ถึงเวลาแล้วเราก็กกราบก็ลา นี่เขาถือว่าไปลามาไหว้ เวลาทางโลกเขา ไปลามาไหว้มันเป็นมารยาท คำว่า “เป็นมารยาท” เป็นสังคม ถ้าเป็นสังคมแล้ว เป็นแล้วมันไม่เกิดกังวล ถ้าไม่เกิดกังวลแล้วมันก็ปกติ

อย่างเช่น พระ พระที่บวชแล้ว พระที่เกเรนะ เวลาเขาจะสึก ไม่มีใครสึกให้ เขาไปสึกกับต้นไม้ เขาไปสึกกับต้นโพธิ์นะ เขาสะละผ้าเหลืองออกแล้วเขาสึกไป ถือว่าเขาไม่ได้สึก ถือว่าเขาไม่สึกเพราะอะไร เพราะเวลาพระจะสึกนะ เขาต้องมีพยานไป พยานกับสงฆ์ ขอให้จำข้าพเจ้าว่าเป็นคฤหัสถ์แล้วนะ ขอให้จำ ต้องมีพยาน แต่เวลาเราสึก เราคิดของเราเอง เราไปสึก พอสึกออกไปแล้ว เราคิดว่าเราสึก แต่มันไม่มีสึกโดยการกระทำโดยมีพยานหลักฐานไง ว่าขอให้จำข้าพเจ้าไว้ว่า ข้าพเจ้าเป็นคฤหัสถ์แล้ว

เวลาเขาลาสึก พอสึกไปแล้วมันก็จบ เพราะอะไร เพราะเวลาเป็นพระ เวลาทำผิด มันผิดมาก เวลาทำผิด ทำบุญก็ได้บุญมาก เวลาทำบุญกุศล คุณสิ พระเป็นทางกว้างขวาง ภาวนาได้ ๒๔ ชั่วโมงเลย เวลาทำบุญได้บุญมาก เพราะศีล ๒๒๗

เวลาทางโลกเขาสี่ล ๔ คีล ๑๐ เวลาภาวนา พื้นฐานของคีล บางทีกำลังมันน้อยกว่า โอกาสมันได้น้อยกว่า ฉะนั้น เวลาเขาทำอะไรผิดพลาดมันก็มีความผิดน้อยกว่า ฉะนั้น เวลาเขา ลีกลออกไปโดยที่ไม่ได้ลาสิกขาตามธรรมวินัย เขาสึกเอง เวลาทำอะไรมันมีผลตกค้างไง เวลา มีผลตกค้างนะเหมือนไปทำอะไรมันมีโทษเหมือนพระ นี่ก็เหมือนกัน เวลาเขาบอกว่า เขาต้องลา คีลหรือไม่ ถ้าไม่ลาแล้วเขาถึงจะเป็นอย่างนั้น

เราเป็นฆราวาสตั้งแต่ต้น เพราะว่าเราไม่ได้บวชพระ เวลาบวชพระมันต้องสงฆ์นะ ญัตติ จตุตถกรรมยกเข้าหมู่มา ยกเข้าหมู่มา เห็นไหม เป็นสงฆ์ เพราะสงฆ์ลงอุโบสถ เวลาลงอุโบสถ ถ้าพูดถึงถ้าเขาสี่ลไม่เสมอกัน มันเป็นโมฆะ มันเป็นโมฆียะ เวลาเขาจะทอดกฐิน หรือเวลาจะ บวชพระ คฤหัสถ์ต้องอยู่นอกหัตถบาธ ออกไป ๑ เมตร นอกจากที่เขาทำทางสังฆกรรมกัน นั้น เพราะว่าพระเขาสูงส่งกว่า เขามีคีลมากกว่า

แต่เนี่ยความเชื่อของเราไง ความเชื่อของเราว่า ในการรับคีลแล้ว จะต้องลาคีลกับพระองค์ เดิมหรือไม่ รับคีลแล้วเราก็บรับคีล ถ้าพูดถึงเราไม่ได้รับคีลนะ เราวิริตีไม่มีพระ เวลาเราอยาก ประพฤติปฏิบัติ เราอยากจะมีคีล ระวังเอาขึ้นมาเลย พูดถึงกรรมฐานเขาทำกันอย่างนั้น เวลา ระวังแล้ว เวลาเราลาแล้วเราจะเป็นอิสระใช่ไหม ลาแล้วถึงไม่มีคีลคอยคุ้มครองเรา แต่ถ้าเรา วิริตีเอา แล้วอยู่กับคีลนั้นไป

คนเรามันมีคีลเป็นปกติอยู่แล้ว จะลาหรือไม่ลา ทำผิดก็คือทำผิด เวลาผิดคีลไง ผิดคีลก็คือ ผิดคีล ไม่ได้อาราธนาคีล ผิดก็คือผิด ถูกก็คือถูก ผิดถูกมันมีของมันอยู่โดยดั้งเดิม ข้อเท็จจริง ของมันมีอยู่แล้ว แต่ถ้าพอว่าคนนั้นเป็นคนดี คนนั้นมีความขัดแย้งกัน เขาก็ต้องตัดสินกันตรงนี้ ตัดสินกันด้วยคีล สมาธิ ปัญญา

แล้วถ้าคีล สมาธิ ปัญญา คีลมันปกติ คีล สมาธิ ปัญญา เวลาทำสมาธิมันได้ สมาธิดีขึ้น เพราะมันมีคีลเป็นพื้นฐาน พอมีคีลเป็นพื้นฐาน คีลเป็นพื้นฐานเลย ฝึกหัด จนเป็นจริตเป็นนิสัย เวลาจะประพฤติปฏิบัติมันจะปฏิบัติง่ายขึ้น พอปฏิบัติง่ายขึ้น ถ้า มีสมาธิขึ้นมา เพราะถ้ามันมีสมาธิขึ้นมา จิตมันสงบมันมีความสุขขึ้นมา ตรงนั้นนะมัน มีคุณค่า แล้วเกิดมีปัญญาขึ้นมา มีปัญญาขึ้นมา ภาวนามยปัญญาขึ้นมา มหัศจรรย์ มหัศจรรย์ขึ้นมา คุณธรรมอันนั้นนะ แล้วจะเห็นคุณค่าเลย

เพราะว่านักปฏิบัตินะ ผู้ที่เป็นคฤหัสถ์ก็แล้วแต่ เวลาเขาปฏิบัติแล้ว ชีวิตเขาจะเรียบง่าย ชีวิตของเขานะ คนที่เขาประพฤติปฏิบัติ ชีวิตเขาเรียบง่าย ชีวิตเขาเรียบง่ายแล้วเขาไม่ฟุ้งเฟ้อ เขาสมถะของเขา แล้วเขามีความสุขของเขา เขามีความสุขของเขา จิตใจเขาไม่ออกนอกกลุ่มนอกทาง จิตใจของเขาไม่ไปหาแต่บาปอกุศลมาเข้าใจของเขาไง อันนั้นจะเป็นสมบัติที่มีค่ากว่า ถ้าพูดถึงมันมีคุณธรรมในหัวใจใช่ไหม ฉะนั้น ถ้าเรามีศีล เรามีศีลของเราตลอดไป

ฉะนั้น เขาบอกว่า “จะต้องลากับพระองค์นั้นหรือไม่”

อันนั้นเป็นความเข้าใจ เป็นความสงสัย ความสงสัยเป็นความสงสัย ความจริงเป็นความจริง อันนี้เราบอกว่ามันเป็นวัฏสนัตถะ ไปลามาไหว้เท่านั้นเอง เวลาการขอศีล การรับศีล เป็นการไปลา เวลาจะไปไหนก็ลาเขา เวลามาก็ไหว้สวัสดีเขา เป็นวัฏสนัตถะ แต่คนดีมันดีในตัวเองนะ คนดีเขาก็ดีในตัวของเขา ใ้ไปลามาไหว้มันก็เป็นมารยาท เป็นมารยาท ใ้การขอศีลมันก็เป็นแค่มารยาท ถ้าใจของเราละ

หลวงตาท่านใช้คำนี้ เวลาขอศีล ขอศีล รับศีลกันมันเหลือแต่ศูนย์ ศูนย์คือมันไม่ได้ปฏิบัติ ไม่ได้ทำจริง มันไม่มีศีล มันมีศูนย์ แต่ถ้าเรามีข้อเท็จจริงของเรา มีการปฏิบัติของเรา ใ้ นั่นนะเป็นศีล ถ้าเป็นศีล ศีลอยู่กับการปฏิบัติของเรา ศีลมันไม่ได้อยู่กับการขอ ศีลไม่ได้อยู่กับการให้ ศีลมันอยู่ที่เจตนาของเรา อยู่กับการกระทำของเรา ถ้าการกระทำของเรา นั่นเป็นศีล

รับกันเป็นประเพณี รับเป็นประเพณี ถึงเวลาเหลือศูนย์ เหลือศูนย์คือเราไม่ได้ทำ เราทำแต่ความพอใจของเรา มันไม่เป็นศีลเป็นธรรมขึ้นมา แต่ถ้าเป็นศีลเป็นธรรมขึ้นมา เห็นไหม มันอยู่ที่เจตนาของเรา อยู่กับการกระทำของเรา

ฉะนั้น อันนั้นเราจะบอกว่าเป็นแค่กิริยา คำว่า “กิริยา” นะ เวลาคนที่ไม่มีศรัทธาไม่มี ความเชื่อเขาก็มองไปอย่างหนึ่ง เวลาที่มีศรัทธาความเชื่อจะทำงานอย่างไร ถ้าทำงานอย่างไร เป็นศาสนพิธี มันพิธีกรรมอย่างนั้น เวลาไปวัดแล้วกราบพระก่อน กราบพระเสร็จแล้วถวายทาน ถวายทานเสร็จแล้วขอศีล เวลารับศีลแล้วก็จะจำศีลที่วัด เวลาจะกลับแล้วก็ลาศีล ลาศีลก็กลับไป อันนี้เป็นวัฏสนัตถะ เป็นมารยาท เป็นมารยาทของการประพฤติปฏิบัติ

ถ้าเราเป็นแค่มารยาท มันไม่ใช่เนื้อหาสาระ ไม่ใช่ความจริง แต่ถ้าไม่ใช่เนื้อหาสาระ มัน
เป็นเนื้อหาสาระของพิธีกรรมนะ แต่มันไม่เป็นเนื้อหาสาระของคุณธรรม ไม่ได้เป็นเนื้อหาสาระ
ของการประพฤติปฏิบัติ

เวลาการประพฤติปฏิบัติ ศิลเราเป็นวิรติ มันมีอยู่โดยดั้งเดิม มีศีล มีสมาธิ แล้วมีปัญญา
แล้วพอมีศีล มีสมาธิ มีปัญญา มันจะจริงจังกับตัวมันเอง เวลาพระเราปฏิบัติอยู่ในป่า เห็นไหม
ถ้ามันผิดศีล ถ้ามีพระองค์ใดมาเราจะปลงอาบัติ ถ้าไปองค์เดียวนะ ถ้าไปองค์เดียว อยู่องค์
เดียว เวลามันพลาดไป ทำของเขียวให้มันขาด อย่างเช่น เดินไปเตะหญ้าขาดอย่างนี้ ไปเจอ จะ
ไปปลงอาบัติกับใคร

เราเดินไป เดินไปในป่า เวลาเดินในปามันทำให้พรากของเขียว คือหญ้ามันขาดหลุดไป
ด้วยการเราเผลอ หรือว่าเราไม่เห็นอย่างนี้ เพราะไม่เห็นว่าเป็นของเขียวมันหลุดจากหัว ของเขียว
มันหลุดจากหัวมันเป็นอาบัติ อาบัติปาจิตตีย์ แล้วอยู่คนเดียว ไม่มีใคร ทำอย่างไร ก็เก็บไว้ในใจ
ว่าเราผิดแล้ว ถ้าเดี่ยวเราเจอพระ เราจะปลงอาบัติ เห็นไหม

การปลงอาบัติ ถ้าปลงอาบัติ ถึงเวลาปลงอาบัติแล้วสบายใจแล้ว การปลงอาบัติคือ
ประจักษ์ตนเอง **สาธุ สธุ** ข้าพเจ้าจะไม่ทำความผิดอีกแล้ว ข้าพเจ้าจะตั้งสติแล้ว กรรมมัน
เกิดขึ้นแล้ว แต่ทำให้เกิดความหายสงสัย แล้วได้ประพฤติปฏิบัติต่อไป เห็นไหม ถ้ามันมีความ
สงสัยอยู่ เวลามันมีความสงสัย มันมีความกังวล มีทุกข์ อย่าง

นี่พูดถึงว่า เวลาพระปลงอาบัติ พระเวลามีศีล ๒๒๗ มันก็มีความผิดพลาด เวลา
ผิดพลาดขึ้นมาเขาให้ปลงอาบัติ ปลงอาบัติ ถ้าอาบัติที่มันปลงได้ ถ้าอาบัติที่ปลงไม่ได้
นะ ดุสิ เวลาอาบัติหนัก ครุภาบัติก็ต้องอยู่กรรม ถ้ามันขาดโดยปาราชิกก็จบไปเลย

ฉะนั้น ของเรามันเป็นพื้นฐาน มันเป็นการไปลามาไหว้ เราจะบอกว่า รับศีลตามแต่นั้น
แล้วถ้าลาเราก็ลา ไปลากับพระ พระเขาไม่มีเวลามาลาให้ เว้นไว้แต่พระที่เขาว่างเกินไป เขาไม่
มีกิจกรรม เขาไม่รู้จะทำอะไร ก็รอโยมมาลาศีล นั่งเป็นประธานเลยให้โยมมาลาศีล มันเป็นศีล
ของเรา

เวลาภาคปฏิบัตินะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนให้เรียบง่าย ถ้าเป็นพระก็เป็นพระอยู่ง่าย กินง่าย ไปมาสะดวกสบาย ถ้าเป็นฆราวาส ฆราวาสก็อยู่ให้แบบว่าติดดิน ติดดิน

ไอ้ที่ว่าเป็นพิธีกรรมแปลกๆ นั้นนะ ไฉนนั้นมันเป็นหัวหน้าที่พยายามจะมีกิจกรรมตลอด ที่นี้ทางโลกถ้าไม่มีกิจกรรม แล้วเราจะปฏิบัติธรรมอย่างไร เราจะทำอย่างไรจะเข้าถึงพระพุทธศาสนา

ถ้าเข้าถึงพระพุทธศาสนา เห็นไหม เรามีศรัทธามีความเชื่อเราก็ฝึกหัดมาอย่างนั้นนะ พอฝึกหัดเข้าไปแล้ว พอเข้าไปละเอียดเข้าไป อ้อ! ไอ้พื้นฐานนั้นเขาก็พยายามส่งจิตขึ้นมาให้เป็นอย่างนี้ ถ้าเข้ามาจิตเราสูงส่ง เราละเอียดแล้ว ไฉนนั้นก็ปล่อยวางได้

แต่เขาเอาไว้ฝึก เอาไว้ฝึกผู้มาใหม่ เอาไว้ฝึกผู้ที่จะเข้าสู่สังฆกรรม ศีล สมาธิ ปัญญา เวลาปฏิบัติ เวลาหลวงตาท่านพูดของท่านนะ เวลาท่านปฏิบัติไปแล้วนะ สิ่งที่เราท่านไปติดที่อนาคตมี ท่านบอกว่าเวลามันมูมานะ มันทำของมันเต็มทีเลยนะ เวลามันติด เวลามันผ่านไป แล้วนะ นั้นสมบัติบ้า แต่ท่านก็บอกว่ามันก็ถูกนะ ถูกตอนนั้นไง ถูกตอนที่เรารู้ เราต้องชวนชวายเป็น แต่พอเวลามันผ่านไปแล้วนะ เอ้อ! สมบัติบ้า คือเราไปติดมันเองไง เราไปติด เราไปยึด มันก็ปล่อยมาไม่ได้

แต่ถ้าเราไม่ติด เราไม่พยายามทำของเรา มันจะขึ้นมาได้ไหม มันก็ต้องพยายามพยายามชวนชวายเป็นการกระทำ พยายามฝึกตนขึ้นมาให้ได้ แต่พอขึ้นไม่ได้มันก็ปล่อยหมด พอปล่อยหมด อ้อ! สมบัติบ้า แต่ก็จำเป็นตอนนั้น จำเป็นตอนที่เรายังชวนชวายเป็น จำเป็นตอนที่กระทำอยู่ เราต้องชวนชวายเป็น แต่มันผ่านไปแล้วก็จบ

ไฉนก็เหมือนกัน โดยรับศีลเขาก็รับศีลกันทางโลกเพราะว่าผู้ที่เขาสบายๆ เขาคือควรรับศีล คนที่ทำอะไรสักเพเหระ เขาคือควรรับศีล เพราะเขาจะได้มีจุดหมาย เขาจะได้มีที่ยึด แต่คนที่เวลามันปฏิบัติไปแล้ว จะไปรับ จะไปทอดศีล & ไม่เอาศีล ๘ หรือ ไม่เอาศีล ๑๐ หรือ ไม่เอาศีล ๒๒๗ หรือ

เวลามันผ่านไปไปแล้ว ผ่านขึ้นไปแล้วนะ ไฉนเราวิริยของเราเอง คือเราละเอียดแล้ว เราทำเองได้หมด แต่ไอ้พวกที่อึดๆ อดทนต้องให้เขาจับ ต้องให้มีพระเป็นพยาน ต้องให้เขา

มันคง แต่ถ้าเราทำของเรามันขึ้นไป เห็นไหม เราถึงบอกเป็นมารยาท เป็นการไปลามาไหว้ ไปลามาไหว้มันเป็นวัฒนธรรม เป็นประเพณี

แต่ถ้าปฏิบัติไปแล้วนะ ปัจจัยตั้ง สันติภูลิโก มันจะเป็นความจริงกลางหัวใจ
เอวัง